

Mirko Pejanović

MONOGRAFIJA O ROGATIČKOM KRAJU¹
MONOGRAPH ON THE AREA OF ROGATICA

Sažetak

Tekst je prikaz monografije Rogatica.

Summary

The text contains a review of the monograph entitled: Rogatica.

U izdanju TKD Šahinpašić štampana je 2009. godine monografija o Rogatici – gradskom središtu i opštinskom području. Za ovu vrijednu knjigu može se reći da je monografija o rogatičkom kraju.

Pripremu za štampanje monografije obavili su organizacioni i redakcijski odbor. Oni su osmislili veoma zahtjevan projekt sa stanovišta sadržaja koji je našao svoje mjesto u monografiji. Poseban doprinos u radu organizacionog i redakcijskog odbora dali su Mehmed Sokolović i prof. dr. Jusuf Žiga.

Valjalo je angažovati 14 autora sa različitim stručnim uklonima. U skupini autora su ljudi koji su rođeni, školovani i radili u rogatičkom kraju ili su rođenjem vezani za svoj zavičaj. Kako je život u prethodnim stoljećima u Bosni i Hercegovini bio satkan u obliku multietničke strukture, tako su i autori pripadnici bosanskohercegovačkih naroda – bošnjačkog, srpskog, hrvatskog i ostalih.

---

¹ Monografija *Rogatica*, Sarajevo: TKD Šahinpašić, 2009, 407 str.

Monografija je strukturirana u trinaest poglavlja, na način da se pravi uvid u razvoj Rogatice i njenog okruženja u minulim historijskim vremenima. Tragovi življenja i razvoja prate se od srednjovjekovnog doba, zatim preko osmanske i austrougarske vlasti, te razvoja u dvije Jugoslavije, kao i u savremeno doba, u kome je Bosna i Hercegovina potkraj 20. stoljeća postala suverena država i prošla kroz agresivni rat sa pokušajem njene destrukcije.

Veoma je bitno potcrtati pristup koji su autori osigurali u pisanju svojih tematskih cjelina. Ujednačeno je primijenjen metod interpretacije činjenica na temelju dokumenata koji imaju historijsku validnost. Na stranicama monografije našlo je mjesto 400 fotografija o kulturno-istorijskim spomenicima, prirodnim ljepotama, važnim kulturnim događajima i poznatim ličnostima. Na taj način autori su se odmakli od izazova bilo kog vida ideologizacije društveno-istorijskih procesa na ovom području.

Rogatica se prvi put spominje 1425. godine, i to kao trg u župi Borač. Trg se nalazio uz glavni drum, zapravo uz trgovački put koji je u srednjem vijeku vodio od Dubrovnika prema unutrašnjosti Bosne.

Kako monografija obuhvata historijske periode razvoja od otomanske vladavine do savremenog doba, ona donosi uvid u najznačajnije socijalne, kulturne i političke procese u rogatičkom kraju tokom proteklih šest stoljeća. U početnim godinama otomanske uprave Rogatica se razvija u gradsko naselje po orijentalnim principima. Krajem 16. stoljeća Rogatica se naziva kasaba, što znači da je imala sve elemente gradskog naselja. Osim vjerskih i javnih objekata razvijala se i čaršija kao trgovačko-zanatski centar. U čaršiji su bili razvijeni potrebni zanati, kao što su: pekari, berberi, aščije, kožari, kovači i drugi. Među javnim objektima Rogatica je imala i medresu sve do 1914. godine.

Dolaskom austrougarske uprave nastale su velike promjene u ekonomskom i socijalnom životu rogatičkog kraja. Usljed razvoja putnih komunikacija, poljoprivredne proizvodnje i zanatstva, grad mijenja svoj izgled i veličinu: osniva se 1903. godine vojna ergela za uzgoj konja na Borikama. Moderan gradski vodovod je izgrađen 1905/1906. godine. Izgrađena je i istočnobosanska željeznička pruga (1902-1906), koja preko dijela rogatičkog kraja i područja Mesići vodi do Ustiprače i Višegrada. Eksploatacija šumskog bogatstva dovodi strani kapital, što omogućuje industrijsku preradu drveta i industrijalizaciju Bosne i Hercegovine.

Iz popisa stanovništva 1910. godine vidljivo je da je porastao broj gradskog stanovništva u rogatičkom srezu. Gradsko stanovništvo je poraslo od 1895. do 1910. godine sa 2.508 na 3.378. U istom vremenu poraslo je i seosko stanovništvo od 24.132 na 32.394. U vremenu austrougarske uprave razvile su se kulturne organizacije „Prosvjeta“ i „Gajret“ i započinje svjetovno školovanje mladih generacija.

I Rogatica i rogatički kraj imali su veliko stradanje zbog ratnih dejstava u Prvom svjetskom ratu. Između dva svjetska rata obnavlja se razvoj privrede (proizvodnja cigle i uglja), eksploatacija šumskog bogatstva i poljoprivredna proizvodnja. Otvaraju se građanske škole.

Valja imati u vidu podatak da je u rogatičkom kraju nakon okončanja austrougarske uprave broj nepismenih stanovnika iznosio preko 95 odsto ukupne populacije. Pred Drugi svjetski rat u gradu Rogatica kao sreskom središtu bilo je 17 javnih institucija i 11 vjerskih objekata (sedam džamija, sinagoga, katolička i pravoslavna crkva).

U toku Drugog svjetskog rata gradsko naselje Rogatica i cijeli rogatički kraj mnogo strada: autori bilježe da je tokom rata 1943. godine 70 odsto muslimanskog stanovništva i oko 50 odsto srpskog stanovništva napustilo rogatički kraj, a 50 odsto seoskih naselja bilo je spaljeno. Kako je u rogatičkom kraju bio snažan narodnooslobodilački pokret, autori monografije su priredili posebno poglavlje o istaknutim borcima NOR-a. Prezentovane su kratke biografije 42 istaknuta prvoborca iz rogatičkog kraja. Među njima su, uz ostale, Adem Akšamija, Miloš Bijeljanin, Milorad Ikonić, Muris Branković, Ćamil Džindo, Ragib Džindo, Ramo Golić, Asim Hodžić, Mujo Hodžić Crni, prvi komandant muslimanske čete na Romaniji, Ratko Jovičić, Jovan Jovičić, Branko Karišik, Drago Purković, Šahin Šahinpašić.

Zasebno poglavlje posvećeno je razvoju rogatičkog kraja u periodu socijalističke Jugoslavije 1945-1991. Autori nas podsjećaju da je 1946. godine cijelo područje opštine bilo bez električne energije. Volja za obnovom i razvojem pokrenula je sve građane opštine Rogatica nakon Drugog svjetskog rata. Zahvaljujući tome, u vrijeme socijalističke Jugoslavije, Rogatica je zabilježila veliki uspon u razvoju privrede, školstva, zdravstva, putnih komunikacija. Kao gradsko središte Rogatica je postala nosilac razvoja svoga okruženja. Porasla je zaposlenost i obuhvat osnovnim i srednjoškolskim obrazovanjem. Bitno je promijenjena struktura stanovništva. Po popisu iz 1981. godine u opštini Rogatica poljoprivredno stanovništvo je spalo na učešće od 30,4 odsto.

U tri popisa stanovništva – 1971, 1981. i 1991, u opštini Rogatica nije se bitno mijenjala nacionalna struktura stanovništva. Po popisu stanovništva iz 1991. godine u opštini Rogatica je živjelo 21.978 stanovnika. Od toga je bilo 60,1 odsto Bošnjaka, 38,2 odsto Srba (Hrvata je bilo 0,1 odsto, Jugoslovena 0,8 odsto i ostalih 0,8 odsto).

Od sedamdesetih pa sve do devedesetih godina 20. stoljeća grad Rogatica i njegovo okruženje, što znači rogatički kraj, bilježi zlatno doba u svom razvoju, ali istovremeno i u privredi, u školstvu, zdravstvu, komunalnoj infrastrukturi i razvoju sela. To je ono vrijeme u razvoju Bosne i Hercegovine kada je izgrađeno 1000 škola i asfaltne ceste do svih opštinskih centara u Bosni i Hercegovini. Zapravo, to je vrijeme kada je u Bosni i Hercegovini bilo zaposleno milion njenih građana, a izvoz bio veći od uvoza. U tim godinama je opština Rogatica imala pozitivne trendove u svim oblastima društvenog razvoja i bila je uspješni model lokalnog razvoja na temelju sopstvenih resursa i politike oslonca na vlastite snage.

Ovakav trend razvoja zaustavljen je agresivnim ratom protiv Bosne i Hercegovine i njenih civila u vremenu 1992-1995. Stradao je znatan broj civila: ukupno 2.014 osoba. U pogledu nacionalne strukture, najviše je stradalo Bošnjaka – 1.651, i Srba 351. Bošnjačko stanovništvo je prognano i raseljeno iz grada Rogatice i seoskih područja. Sada opština Rogatica ima oko 12.000 stanovnika, dakle stanovništvo je prepolovljeno. Povratak Bošnjaka se nije ostvario sem u mjesnom području Žepa, i to 25 odsto. Poslije rata u gradu Rogatici živi oko 6.000 stanovnika.

Autori su svojim istraživanjem do pojedinosti analizirali stanje povratka Bošnjaka u grad Rogaticu. Došli su do spoznaje koja je istinita, ali i porazna za ideju i praksu postratnog povratka izbjeglica. To najbolje ilustruju ove dvije činjenice:

- gradsko područje Rogatice je po popisu stanovništva iz 1991. godine brojalo 8.900 stanovnika. Od toga je 5.600 bilo bošnjačko stanovništvo, ili 63 odsto. Zaključno sa 2008. godinom u gradu živi oko 100 Bošnjaka, što je 1,8 odsto od predratnog broja, ili 1,7 odsto od sadašnjeg ukupnog broja stanovnika u gradu Rogatici;
- većina Bošnjaka koji su ostvarili pravo na imovinu nije se u nju vratila. Naprotiv, 50 odsto Bošnjaka je prodalo svoje vraćene kuće i stanove.

Državnim i stranačkim elitama u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, kao i udruženjima Rogatičana, postavlja se pitanje može li model povratka u Žepu postati primijenjeni model i za grad Rogaticu i sela u njenom okruženju?

U monografiji je obrađen jedan dragocjeni kulturološki aspekt. Riječ je o ljudima iz rogatičkog kraja koji su svojim školovanjem i stručnim i naučnim postignućima postali uspješni i priznati stvaraoci u oblastima u kojima su radili. Tu je brojna skupina univerzitetskih profesora. Među njima je i moj cijenjeni kolega sa Fakulteta političkih nauka prof. dr. Jusuf Žiga, veoma zaslužan za pripremu i štampanje monografije. Tu je velika skupina umjetnika, među kojima su, uz ostale, Safet Zec i Dragan Jovičić, i veoma brojna i skoro najbrojnija skupina ekonomista, inženjera i drugih struka koji su bili i danas su istaknuti stručnjaci i menadžeri u državnim, federalnim, kantonalnim i gradskim institucijama, te privrednim organizacijama grada Sarajeva. Poznato je da je dugo vremena predsjednik Privredne komore Sarajeva bio Hakija Muftić iz Rogatice. Mjereći po tome, Rogatica je bila rasadnik kadrova za potrebe privrede, obrazovanja i zdravstva.

Iz skupine rogatičkih stvaralaca i uspješnih ljudi izdvajam sjećanje na akademika Avdu Sućesku, profesora Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. U najtežoj ratnoj 1993. godini bio je razgovor s članovima Akademije nauka i umjetnosti BiH u Predsjedništvu RBiH o mogućem zaustavljanju rata i iznalaženju mirovnog rješenja za Bosnu i Hercegovinu. Akademik Sućeska je tada prisutnim članovima Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine rekao: „Bosna i Hercegovina je nakon gubitka svoje srednjovjekovne državne samostalnosti sačuvala svoj teritorijalni, politički i kulturološki integritet. Ali to je uvijek bilo unutar širih i velikih geopolitičkih cjelina: Otomanske imperije, Austro-Ugarske, dvije Jugoslavije. I u budućnosti, nakon postizanja mira, Bosna i Hercegovina kao savremena država imaće svoju stabilnost i perspektivu unutar širih geopolitičkih cjelina, dakle unutar Evropske unije. Činite sve da Bosna i Hercegovina dobije podršku i oslonac u međunarodnoj zajednici i Evropskoj uniji, kako u postizanju mirovnog rješenja tako i u postratnom razvoju.“

Monografija o Rogatici ima istorijski i kulturološki značaj. Ona je svjedočanstvo o razvoju jedne opštine, ali i svjedočanstvo o promjenama u razvoju jednog bosanskog grada tokom viševjekovne prošlosti. Svim ljudima koji potiču iz rogatičkog kraja ili žive u Rogatici dobro će doći monografija o Rogatici.